

Сорочан С. Б., Домановський А. М. Четверть століття шляху у середньовіччя: Медієвістика на історичному факультеті Харківського університету

У статті йдеться про вивчення історії середніх віків на історичному факультеті Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна у 1991–2014 рр. Схарактеризовано основні напрямки досліджень і досягнення науковців кафедри історії стародавнього світу та середніх віків у галузі медієвістики.

Ключові слова: Харківський університет, історичний факультет, кафедра історії стародавнього світу та середніх віків, медієвістика, візантиністика, середні віки, археологічні розкопки.

Sorochan S. B., Domanovsky A. M. A Quarter-century pass to the Middle Ages: Medieval Studies at the Faculty of History of Kharkiv University

The paper deals with the study of medieval history at the Faculty of History of V. N. Karazin Kharkiv National University in 1991–2014. Author determined the main directions of research and scientific achievements of the Department of Ancient and Medieval History in Medieval Studies.

Key words: Kharkiv University, Faculty of History, Department of Ancient and Medieval History, Medieval Studies, Byzantine Studies, middle ages, archaeological excavations.

УДК 930:378.4(477.54)«1991/2014»:94(4+7/8)«654»

Дослідження історії зарубіжних країн Європи й Америки нового та новітнього часу на історичному факультеті

Миколенко Д. В.

У статті розглянуто основні напрями наукових досліджень нової та новітньої історії зарубіжних країн Європи та Америки, представлені на історичному факультеті. Автор встановив фактори, що визначили найбільш пріоритетні теми наукових пошуків співробітників, а також розкрив стратегічні завдання подальшого розвитку новітньої історії.

Ключові слова: нова та новітня історія, Західна Європа, Центрально-Східна Європа, Америка, наукова школа.

На історичному факультеті Харківського університету динамічно розвиваються декілька напрямів наукових досліджень, серед яких – історія країн Центрально-Східної та Західної Європи, американістика, а також сходознавство у новий та новітній періоди. У даній статті подано огляд перших трьох із усіх зазначених напрямів, починаючи з 1991 р.

Важливість для сучасної України історичних студій Центрально-Східної Європи визначена тим фактом, що наша країна є частиною цього великого регіону, а її минуле тісно пов'язане з сусідніми державами. Дослідження спільних політичних, культурних і соціально-економічних процесів дозволяє точніше інтерпретувати як події вітчизняної, так і зарубіжної історії, а їхній компаративний аналіз – глибше розуміти специфічне національне.

Вивчення нової та новітньої історії на історичному факультеті значною мірою базується на слов'янознавчих традиціях, закладених ще у XIX ст. Сьогодні здебільшого такі дослідження здійснюють науковці кафедри нової та новітньої історії. Зокрема, ними успішно досліджується історія багатьох зарубіжних країн Центрально-Східної Європи – Польщі, Чехії, Словаччини, Болгарії, Сербії, Македонії, Білорусі.

Давні традиції вивчення минулого Центрально-Східної Європи на історичному факультеті ХНУ продовжують відразу декілька дослідників. Кандидат історичних наук, з 1994 року професор Є. П. Пугач протягом тривалого часу працює над двома науковими темами – «Політичні трансформації у Словаччині міжвоєнного періоду і другої половини XX ст.» та «Розвиток слов'янознавчих досліджень у Харківському університеті» [49; 50].

Важливим результатом багаторічної праці вченого став вихід друком його монографії [48] з історії Словаччини, починаючи з появи на її території

слов'янських племен у добу середньовіччя і закінчуючи сучасністю, тобто періодом становлення й функціонування незалежної Словацької держави та її інтеграції до Європейського Союзу.

Під науковим керівництвом Є. П. Пугача було виконано кандидатську дисертацію аспірантом кафедри нової та новітньої історії В. І. Ковальовим [19], котрий досліджував вплив ідей і досвіду Словацького національного повстання на перетворення у Чехословаччині під час національно-демократичної революції. Надалі В. І. Ковальов вивчав особливості формування політичних інститутів в Словаччині у період Другої світової війни та після її завершення [18]. У своїх роботах він продемонстрував відхід від багатьох стереотипів, що дозволило йому глибше розкрити політичні процеси, котрі відбувалися в країні під час «режиму народної демократії» і становлення комуністичної диктатури за радянським зразком.

Взаємовідносини між суспільством і правлячим режимом в Словаччині напередодні та під час Другої світової війни стали об'єктом вивчення ще одного вихованця Є. П. Пугача – аспіранта Є. С. Рогового, який 2011 р. захистив дисертацію по темі «Взаємовідносини суспільства та влади в Словацькій республіці (1939–1945 рр.)» [52].

Дослідження минулого Словаччини продовжуються на кафедрі й нині. Так, у 2014 р. О. Є. Дмитрієва [14] під керівництвом доцента А. І. Йолкіна захистила кандидатську дисертацію «Чеські і словацькі військовополонені у Росії: гуманітарний аспект (1914–1918 рр.)», а здобувач Є. О. Мухін працює над вивченням процесу інтеграції Словаччини до Європейського Союзу (науковий керівник проф. Пугач Є. П.).

Вагоме місце у наукових розвідках співробітників займає полоністика. Зокрема, кандидат історичних наук, доцент А. І. Йолкін зробив вагомий внесок у дослідження різних аспектів життя російської еміграції в Польщі. Вчений не лише опублікував декілька статей [15; 16; 17] з вказаної проблематики, а й передав свій досвід молодому поколінню науковців. Під його керівництвом кандидатські дисертації захистили: 2009 року – Г. В. Штан [83], який вивчав польський національний рух в Російській імперії на початку ХХ ст.; у 2010 р. – Т. М. Лихачова [30], котра вивчала перебування польських біженців на території Росії у 1914–1917 рр.

Ще одна тема, яка активно досліджується на кафедрі – слов'янські національні меншини в Німеччині. У 1996 р. захистив дисертацію О. С. Проневич [47], присвятивши її боротьбі лужицьких сербів за свої політичні й культурні права у перші роки після Другої світової війни (науковий керівник проф. Є. П. Пугач). Останнім часом під керівництвом А. І. Йолкіна вивчаються різні питання, пов'язані з правовим і соціально-економічним становищем польської національної меншини в Германській імперії наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття [3].

Завдяки зусиллям Є. П. Пугача і А. І. Йолкіна почав розвиватися науковий напрям – історія Білорусі. 2006 року Г. Г. Дедуріним [12] була захищена кандидатська дисертація, присвячена білоруському національному руху

1920–1930 рр. у Польщі (науковий керівник доц. А. І. Йолкін), а 2009 року – Ю. А. Дем'янчук [13], яка вивчала російсько-білоруські відносини останніх десяти років минулого століття (науковий керівник проф. Є. П. Пугач). Успішній діяльності аспірантів сприяла можливість міжнародного співробітництва між історичним факультетом ХНУ імені В. Н. Каразіна та вищими навчальними закладами Республіки Білорусь – Білоруським державним університетом і Берестейським державним університетом імені О. С. Пушкіна.

Школа історичної болгаристики, котра почала формуватися у Харківському університеті наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. за часів викладацької діяльності в ньому відомого вченого болгарського походження Марина Дринова, сьогодні представлена відразу кількома дослідниками.

Кандидат історичних наук, доцент О. П. Чижов, який у 2003–2012 рр. очолював кафедру нової та новітньої історії, протягом тривалого часу вивчає російсько-болгарські політичні й культурні зв'язки останньої третини ХІХ – початку ХХ ст. За період з 1991 по 2014 р. він опублікував низку статей [77; 78; 79; 80; 81;] з вказаної теми.

Значний внесок у розвиток вітчизняної болгаристики зробив кандидат історичних наук, доцент С. Ю. Страшнюк. До кола його наукових інтересів входять політичні трансформації у Народній Республіці Болгарії [66; 67], болгарська національна меншина в Україні [65], історія славистики [1; 2; 29; 51; 60; 64; 69]. а також засновника Харківського університету Василя Назаровича Каразіна.

З 1991 по 2014 р. на кафедрі нової та новітньої історії було підготовлено чотири кандидатські дисертації з історії Болгарії. Науковим керівником перших двох, захищених відповідно у 1996 і 1997 роках, виступав професор Є. П. Пугач. В. В. Турков працював над вивченням передумов, перебігу і наслідків політики Російської імперії по переселенню бессарабських болгар та їх адаптації на Південноукраїнських землях [70]. Авторка іншого дослідження – М. В. Лобанова, висвітлила участь політичного діяча Кристі Раковського у соціал-демократичному русі Болгарії 1903–1912 років [31]. Наукове керівництво двох наступних робіт здійснював доцент С. Ю. Шашнюк. 2007 року відбувся захист дисертації аспірантом Д. В. Миколенком [39], який досліджував партійно-політичну систему Болгарії наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст., а у 2012 р. – А. О. Сайпановою [53], котра вивчала наукову і педагогічну діяльність відомого фахівця з історії Болгарії, колишнього завідувача кафедри нової та новітньої історії Харківського університету, доктора історичних наук, професора Степана Івановича Сідельнікова.

Нинішній завідувач кафедри доктор історичних наук, професор, з листопада 2013 року іноземний член Болгарської академії наук Михайло Георгійович Станчев прийшов працювати на історичний факультет вже зрілим ученим у 2012 р. [43] Протягом своєї роботи на кафедрі він успішно досліджує декілька наукових тем. Перша, пов'язана його докторською дисертацією, захищеною у 2000 році у спеціалізованій Раді Інституту історії Болгарської академії наук – це діяльність відомого радянського державника, політика і

дипломата Х. Г. Раковського, чия доля тісно пов'язана з історією таких країн як Болгарія і Румунія. 2014 року М. Г. Станчев у співтворстві з Г. Й. Чернявським і М. В. Тортікою видав нову монографію, присвячену цьому діячу [73; 84]. Також він вивчає історію харківської болгаристики. Зокрема, опублікував ряд статей, присвячених творчості відомого вченого Г. Й. Чернявського [59; 82]. Зацікавлення біографістикою зумовило дослідження політичної спадщини знаного революціонера Л. Д. Троцького, який свого часу працював на Балканах воєнним кореспондентом. М. Г. Станчев брав безпосередню участь в укладанні багатотомного архіву [43] цього відомого політика. На сьогодні реалізація вказаного наукового проекту триває – планується продовження публікацій нових збірників документів та епістолярної спадщини Л. Д. Троцького. М. Г. Станчев зробив значний внесок і у дослідження біографії засновника Харківського університету – Василя Назаровича Каразіна. У своїх роботах [43] він розкрив деякі недостатньо досліджені аспекти життя та діяльності відомого вченого і громадського діяча, зокрема дослідив проблему його етнічного походження [58].

Упродовж останніх років вчений також працює над темами, пов'язаними з історією болгар як етнічної спільноти на території різних країн світу [54; 55], вивчає біографії відомих представників цієї національності [57]. Готується видання трьохтомного наукової праці «Болгари у Російській імперії, СРСР, країнах Балтії та СНД», перший том [56] вже вийшов друком у 2009 р.

З 2007 р. на кафедрі нової та новітньої історії працює кандидат історичних наук, доцент (з 2012 р.) Д. В. Миколенко, котрий продовжує вивчати особливості функціонування партійної системи Болгарії наприкінці XIX – на початку XX століття [32; 36; 38; 40], македонське питання у зовнішньополітичному курсі Софії другої половини 1880-х – першої половини 1890-х років [34; 37; 42], а також політичну спадщину відомого болгарського державного діяча Стефана Стамболова [33; 35; 41].

Таким чином, протягом 1991-2014 рр. болгаристика залишалася провідним напрямом наукових досліджень на кафедрі нової та новітньої історії. Традиції, закладені на зламі двох попередніх віків, а також потужна школа, сформована у середині 1980-х років, визначили зазначену тенденцію.

Помітна активізація болгаристичних студій на початку XXI ст. стала результатом тісної співпраці кафедри з Центром болгаристики і балканських досліджень ім. М. Дринова [61; 62], котрий розпочав функціонувати у Харківському університеті 2006 р. Завдяки зусиллям наукового керівника Центру – професора М. Г. Станчева, і директора Центру – доцента С. Ю. Страшнюка, було налагоджено тісні зв'язки з Болгарською академією наук, Софійським та Великотирновським університетами, що дозволило розширити можливості для регулярних стажувань співробітників і аспірантів кафедри за кордоном.

2006 року за ініціативи керівників Центру відновилися «Дриновські читання»* – міжнародні конференції, які завжди мали широке географічне представництво та носять міждисциплінарний характер, об'єднуючи

істориків, політологів, філологів, етнографів і соціологів. Також щоквартально організовуються наукові семінари і симпозиуми, для молодих учених проводяться Кирило-Методіївські читання, які за традицією приурочуються до Дня слов'янської писемності і культури. Цей науковий форум надає можливість студентам і аспірантам здійснити апробацію результатів власних розвідок. За підсумками іншої міжнародної конференції – «Каразінські читання», що проводиться на історичному факультеті кожного року у квітні місяці, вручається премія імені Маріна Дринова за кращу доповідь у сфері болгаристики.

Починаючи з 2007 р., регулярно друкується фахове періодичне видання – «Дриновський збірник» (на сьогодні вже вийшло сім томів). У Центрі болгаристики і балканських досліджень функціонує бібліотека, котра постійно поповнюється новою літературою завдяки книгообміну з науковими закладами зарубіжних країн. З 2014 р. на базі Центру організовано курси болгарської мови.

Історична балканістика на кафедрі представлена ще кількома темами. Однією з них є македонське питання – актуальна проблема міжнародних відносин останньої третини XIX – початку XXI ст. За період з 1991 по 2014 р. було захищено дві кандидатські дисертації, присвячені зазначеній проблематиці – 1997 року В. А. Бурбігою [4] (науковий керівник проф. Є. П. Пугач) та 2013 року О. М. Гуриною [11] (науковий керівник доц. С. Ю. Страшнюк).

Вивчаються також українсько-сербські та українсько-македонські відносини. Ці теми знайшли своє відображення у працях М. Г. Станчева і С. Ю. Страшнюка [44; 63; 68].

Історія Королівства сербів хорватів і словенців / Югославії міжвоєнного періоду – ще один напрям наукових досліджень вчених. На початку 1990-х років Володимир Дмитрович Козлітін вивчав різні аспекти життя російських й українських емігрантів у цій країні [20]; аспірант кафедри В. О. Гряник під керівництвом доцента С. Ю. Страшнюка досліджує функціонування режиму короля А. Карагеоргієвича у 1921–1934 рр. [6; 7; 8; 9; 10]

Минуле Центрально-Східної Європи на кафедрі нової та новітньої історії досліджувалося переважно в рамках славістичних студій. Поза увагою авторів залишалися такі країни регіону, як Угорщина, Румунія, Молдова, Греція, Хорватія, Боснія і Герцеговина, Словенія, Албанія, Литва, Латвія та Естонія. На сьогодні розширення географічних меж досліджень є стратегічним завданням співробітників структурного підрозділу факультету.

Окрім Центральної і Південно-Східної частини Старого світу в полі зору науковців залишаються держави Західної Європи і Америки. Традиції цих досліджень закладалися з самого початку функціонування кафедри у 1939 р. Так, її перший завідувач К. М. Віч вивчав анархо-синдикалізм у Франції на початку XX ст., Р. С. Альпер – функціонування представницького органу в імперії Габсбургів у період революції 1848 р., Б. Г. Пільверман – зовнішню політику Німеччини на початку XX ст., О. І. Черноскутов – профспілкові рухи у Великій Британії середини 1920-х років.

У 1991–2014 рр. співробітники кафедри продовжили дослідження різних сюжетів, пов'язаних з новою та новітньою історією Америки. Випускники аспірантури Ленінградського державного педагогічного інституту ім. О. І. Герцена, кандидат історичних наук, доцент В. В. Курякін, який з 1988 по 1994 р. працював на історичному факультеті Харківського університету, вивчав економічні процеси у США [26; 27; 28], а також зовнішню політику Вашингтона наприкінці XIX – на початку XX століття [25], результатом чого стала публікація серії статей з вказаної проблематики.

Кандидат історичних наук В. Ф. Пахомов, котрий був співробітником кафедри нової та новітньої історії у період з 1971 по 2007 р., працював над історією Республіки Чилі міжвоєнних років. Об'єктом досліджень науковця стали профспілковий рух у цій південноамериканській країні під час правління уряду Народного фронту [46], а також тодішній зовнішньополітичний курс Сантьяго [45].

На сьогодні американістика не є провідним науковим напрямом досліджень на історичному факультеті ХНУ. Вона вивчається лише в рамках бакалаврських і магістерських проектів студентів, котрі спеціалізуються на кафедрі нової та новітньої історії.

Західноєвропейські студії у наукових розвідках співробітників кафедри представлені дещо ширше. Проблемами, що стосуються функціонування політичної системи Франції у 1960–1970 рр., займався С. П. Кунденко, який з 1992 по 2000 р. працював на кафедрі. У 1997 р. під керівництвом Олександра Олександровича Чувпило він захистив кандидатську дисертацію [23]. Результатом його праці є також декілька статей [21; 22; 24] на вищевказану тему, опублікованих протягом 1990-х років.

2001 року під науковим керівництвом професора Є. П. Пугача аспіранткою Г. Г. Грінченко вперше на кафедрі була захищена дисертація [5] з історії Німеччини XX ст.

Співробітник кафедри з 2005 р. кандидат історичних наук, доцент Л. С. Чернявський протягом тривалого часу вивчає профспілковий рух в Європі. Результат кропіткої праці вченого – серія статей [74; 75; 76], присвячених вказаній темі. Географічні рамки його наукових пошуків включають такі країни як Німеччина, Велика Британія, Франція, Італія, Фінляндія.

Захистивши 2007 р. кандидатську дисертацію «Ідея об'єднаної Європи і пошук шляхів її реалізації» [71] (науковий керівник доц. С. Ю. Страшнюк), Д. В. Ченчик продовжує вивчати процес генезу і дифузії різних інтегральних концепцій у світі, а також їх втілення в життя [72]. Проблема, над якою він працює, є особливо актуальною для України, враховуючи нинішній геополітичний вибір нашої держави.

Протягом 1991–2014 рр. дослідження історії західноєвропейських, північно- та південноамериканських країн, розвивалися не так динамічно як ті, що репрезентували дослідження минулого Центрально-Східної Європи.

*Перші три конференції відбулися у 1988, 1991 і 1994 роках.

На це, значною мірою, впливали певні наукові традиції, котрі склалися на факультеті та кафедрі. Переважна більшість тем, що розроблялися або продовжують вивчатися зараз, переплітаються з політичною історією і, останнім часом, з історіографією. Соціальні, економічні та культурні сюжети висвітлювалися у незначній мірі. На сьогодні лише один напрям досліджень кафедри – історична болгаристика – оформився в наукову школу. Втім, існують всі передумови для формування інших неформальних колективних об'єднань, які мають спільну тематику, та подальшому науковому поступу.

Примітки

1. *Бакиров В. С., Страшнюк С. Ю.* Македонистика в Харьковском университете от упадка к возрождению (1917–2012) / В. С. Бакиров, С. Ю. Страшнюк // Українсько-македонський збірник. – К., 2014. – Вип. 6. – С. 107-125.
2. *Бакиров В. Страшнюк С.* Македония в творчестве и судьбе ученых и воспитанников Харьковского императорского университета / В. Бакиров, С. Страшнюк // Українсько-македонський науковий збірник / Украинско-македонски научен зборник. – Вип. 5. – К., 2011. – С. 156-180.
3. *Белая Е.* Пангерманский союз и польский вопрос в 1891–1907 гг. (к постановке проблемы) / Е. Белая // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 13. – С. 42-49.
4. *Бурбига В. А.* Македонське питання в російському слов'янознавстві та публіцистиці: Автореф. дис. ... канд. іст. наук / В. А. Бурбига. – Харків, 1997. – 18 с.
5. *Грінченко Г. Г.* Американский оккупационный режим в Германии в 1945-1946 гг.: Дис. ... канд. ист. наук / Г. Г. Грінченко. – Харьков, 2000. – 245 с.
6. *Гряник В. А.* Государственный переворот 1929 г. и ликвидация системы представительской демократии в Королевстве сербов, хорватов и словенцев / В. А. Гряник // Вестник Тверского университета. – 2013. – № 3. – С. 87-97.
7. *Гряник В. А.* Установление диктатуры короля Александра Карагеоргиевича в оценках Коминтерна / В. А. Гряник // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2012. – № 1005. – Серія «Історія». – Вип. 45. – С. 176-184.
8. *Гряник В.* Зміна фасаду: «открыта» конституція 1931 року і впровадження елементів «керованої демократії» в Королівстві Югославія / В. Гряник // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Збірник наукових праць. – 2013. – Вип. 16. – С. 95-107.
9. *Гряник В. О.* Борьба щодо конституційного устрою Королівства сербів, хорватів та словенців / В. О. Гряник // Гуржіївські історичні читання: Збірник наукових праць. – 2013. – Вип. 6. – С. 364-367.
10. *Гряник В.* Політична криза 1928 року в Королівстві сербів, хорватів та словенців / В. Гряник // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Збірник наукових праць. – 2012. – Вип. 15. – С. 75-80.
11. *Гурінова О. М.* Македонське питання в міжнародних відношеннях 1913–1920 рр.: Автореф. дис. ... канд. іст. наук / О. М. Гурінова. – Харків, 2013. – 21 с.

12. Дедурін Г. Г. Діяльність білоруських національних організацій у Польщі (1921–1939 рр.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук / Г. Г. Дедурін. – Харків, 2006. – 24 с.
13. Дем'янчук Ю. А. Білорусько-російські відносини (1991–2000 рр.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук / Ю. А. Дем'янчук. – Харків, 2009. – 18 с.
14. Дмитрієва О. Є. Чеські і словацькі військовополонені у Росії: гуманітарний аспект (1914–1918 рр.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук / О. Є. Дмитрієва. – Харків, 2014. – 21 с.
15. Ёлкин А. И. Правовое положение русских беженцев в Польше в 20–30-е гг. XX в. / А. И. Ёлкин // Вісник Харківського університету. – 2005. – № 701: Історія. – Вип. 37. – С. 174-181.
16. Ёлкин А. И. Российская эмиграция в Польшу (1918–1924 гг.) / А. И. Ёлкин // Вестник Харьковского университета. – 1994. – № 385. – Серия «История». – Вип. 28. – С. 157-165.
17. Ёлкин А. И. Русские интеллектуалы-эмигранты в Польшу в 20–30-е гг. XX в. / А. И. Ёлкин // Русско-польский исторический альманах. – Ставрополь; Волгоград, 2008. – Вип. 3. – С. 199-205.
18. Ковалёв В. И. Становление национальных комитетов как органов народной власти в Чехословакии / В. И. Ковалёв // Вестник Харьковского университета. – 1992. – № 363. – Серия «История». – Вип. 26. – С. 53-62.
19. Ковальов В. І. Вплив ідей і досвіду Словацького національного повстання на перетворення в Чехословаччині у період національно-демократичної революції: Автореф. дис. ... канд. іст. наук / В. І. Ковальов. – Дніпропетровськ, 1993. – 18 с.
20. Козлитин В. Д. Российская эмиграция в Королевстве сербов, хорватов и словенцев (1919–1923) / В. Д. Козлитин // Славяноведение. – 1992. – № 4. – С. 7-19.
21. Кунденко С. П. Демократизація державного сектора під час правління уряду лівих сил у Франції в 1982–1983 рр. / С. П. Кунденко // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених: зб. наук. праць / Ун-т внутр. справ. – Харків, 1997. – Вип. 3-4. – С. 117-123;
22. Кунденко С. П. Идеи и принципы производственной демократии в программах политических партий, профсоюзов, патроната Франции в 60–70-х годах XX века / С. П. Кунденко // Современное общество. – Харьков, 1994. – № 6. – С. 24-36.
23. Кунденко С. П. Развитие производственной демократии во французском обществе (первая половина 80-х годов XX столетия): Дис. ... канд. ист. наук / С. П. Кунденко. – Харьков, 1997. – 191 с.
24. Кунденко С. П. Французський патронат та проблема розширення прав найманих робітників на виробництві в 1981–1983 рр. / С. П. Кунденко // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених: зб. наук. праць / Ун-т внутр. справ. – Харків, 1997. – Вип. 3-4. – С. 261-265.
25. Курякин В. В. К истории вступления США в большую мировую политику (конец XIX – нач. XX вв.) / В. В. Курякин // Вестник Харьковского университета. – 1992. – № 363. – Серия «История». – Вип. 26. – С. 47–53.
26. Курякин В. В. К истории создания межокееанского треста Моргана / В. В. Курякин // Вестник Харьковского университета. – 1992. – № 362. – Серия «История». – Вип. 25. – С. 65-72.

27. Курякин В. В. Некоторые аспекты европейской инвестиционной политики США в конце XIX – нач. XX вв. / В. В. Курякин // Вестник Харьковского университета. – 1994. – № 385. – Серия «История». – Вип. 28. – С. 153-157.
28. Курякин В. В. К истории американо-английских экономических отношений в Европе в конце XIX – нач. XX вв. / В. В. Курякин // Вестник Харьковского университета. – 1993. – № 374. – Серия «История». – Вип. 27. – С. 90–96.
29. Лиман С. И., Страшнюк С. Ю. Харьковский период научно-педагогической и общественной деятельности Марина Дринова. Критическое прочтение источников / С. И. Лиман, С. Ю. Страшнюк // Сборник по случаю 170-годовщины от рождения на проф. Марин Дринов. – София, 2009. – С. 52–71.
30. Лихачова Т. М. Польські біженці в Росії (серпень 1914 р. – листопад 1917 р.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук / Т. М. Лихачова. – Харків, 2010. – 20 с.
31. Лобанова М. В. Участь Крестю Раковського у соціал-демократичному русі Болгарії (1903-1912): Автореф. дис. ... канд. іст. наук / М. В. Лобанова. – Харків, 1997. – 16 с.
32. Миколенко Д. В. Диференціація ліберальних і консервативних партій Болгарії на межі XIX–XX століть: спроба кластерного аналізу / Д. В. Миколенко // Дриновський збірник – Дриновски сборник. – Харків – Софія, 2008. – Т. 2. – С. 179-187.
33. Миколенко Д. В. До питання про соціальну підтримку режиму С. Стамболова в Болгарії (1887–1894 рр.) / Д. В. Миколенко // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Міжвідомчий збірник наукових праць. – К., 2013. – Вип. 22. – С. 197-216.
34. Миколенко Д. В. Македонське питання на шпальтах болгарських партійних газет (1887–1894 рр.) / Д. В. Миколенко // Проблеми слов'язознавства – Львів, 2012. – Вип. 61. – С. 32-40.
35. Миколенко Д. В. Образ Стефана Стамболова как государственного деятеля Болгарии в современной российской историографии / Д. В. Миколенко // Bulgarian Historical Review. – 2011. – 3-4 issue. – Рр. 176-185.
36. Миколенко Д. В. Объявляне на независимостта през 1908 г. през погледа на дясноцентристките партии в България / Д. В. Миколенко // Списание на Българската академия на науките. – 2008. – № 4. – С. 3-7.
37. Миколенко Д. В. Попытки реализации идеи «Великой Болгарии» правительством С. Стамболова: реалистичный подход к решению национального вопроса или бесперспективная стратегия / Д. В. Миколенко // Историки-слависты МГУ: Кн. 8: Славянский мир в поисках идентичности. – Москва, 2011. – С. 333–345.
38. Миколенко Д. В. Правоцентристская оппозиция в борьбе за власть: болгарский вариант (1899–1903 гг.) / Д. В. Миколенко // Человек на Балканах. Власть и общество: опыт взаимодействия. – Санкт-Петербург, 2009. – С. 123-145.
39. Миколенко Д. В. Правоцентристські партії у політичній системі Болгарії (1899-1908 рр.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук / Д. В. Миколенко. – Харків, 2007. – 20 с.
40. Миколенко Д. В. Правоцентристські партії у системі влади князівства Болгарія (кінець XIX – початок XX ст.) / Д. В. Миколенко. – Харків, 2008. – 148 с.

41. Миколенко Д. Внешняя политика С. Стамболова и правительств Народно-либеральной «стамболовистской» партии Болгарии в оценке советской историографии периода НЭПА и Сталинского режима / Д. Миколенко // Известия на института за исторически изследвания Българска академия на науките. Сборник в чест на проф. д. и. н. Стефан Дойнов. – 2014. – Т. XXXI. – С. 287-302.
42. Миколенко Д. Політика уряду С. Стамболова щодо македонського питання в оцінці Петара Поп Арсова / Д. Миколенко // Українсько-македонський збірник. – К., 2014. – Вип. 6. – С. 71-79.
43. Михаил Георгиевич Станчев – профессор Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина (к 60-летию со дня рождения): библиографический указатель / сост.: С. Ю. Страшнюк, Г. И. Чернявский; библиограф. ред. О. С. Журавлева. – Харьков: ХНУ им. В. Н. Каразина, 2013. – 55 с.
44. Москаленко В., Станчев М. Становлення українсько-македонських міждержавних відносин очима дипломатів (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) / В. Москаленко, М. Станчев // Українсько-македонський збірник. – К., 2014. – Вип. 6. – С. 126-133.
45. Пахомов В. Ф. Внешняя политика правительства Народного фронта Чили (1938–1941 гг.) / В. Ф. Пахомов // Вестник Харьковского университета. – 1999. – № 441. – Серия «История». – Вып. 31. – С. 88-96.
46. Пахомов В. Ф. Профсоюзное движение и политика Народного фронта в Чили (1938–1941) / В. Ф. Пахомов // Вестник Харьковского университета. – 1992. – № 362. – Серия «История». – Вып. 25. – С. 79-86.
47. Проневич О. С. Национальный рух лужицких сербів у 1945-1949 рр.: Автореф. дис. ... канд. іст. наук / О. С. Проневич. – Харків, 1996. – 19 с.
48. Пугач Е. П. История Словакии: монография / Е. П. Пугач. – Харьков, 2013. – 344 с.
49. Пугач Е. П. Национальное восстание 1944 г. и словацкая перспектива / Е. П. Пугач // Вісник Чернігівського педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. – 2007. – № 728. Серія «Історія». – Вип. 38. – С. 134-139.
50. Пугач Е. П. Місце Національного фронту в політичному житті Чехословаччини / Е. П. Пугач // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки та знахідки. – К., 2008. – Вип. 17. – С. 155-168.
51. Пугач Е. П., Страшнюк С. Ю., Широкоград Е. Ф. Харківський центр наукової славістики (ХІХ – початок ХХ ст.) / Е. П. Пугач, С. Ю. Страшнюк, Е. Ф. Широкоград // Історія і культура слов'ян: [зб. ст. до ХІ міжнар. з'їзду славістів, Братислава, 30 серп. – 8 верес. 1993 р.]. – К., 1993. – С. 98–119.
52. Роговой Е. С. Взаємовідносини суспільства та влади в Словацькій республіці (1939–1945 рр.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук / Е. С. Роговой. – Харків, 2011. – 24 с.
53. Сайпанова А. О. Науково-педагогічна діяльність С. І. Сідельнікова: Автореф. дис. ... канд. іст. наук / А. О. Сайпанова. – Дніпропетровськ, 2012. – 20 с.
54. Станчев М. Г. «Дело 13-ти» : (О т.н. болгарской националистической контрреволюционной организации в Украине в 1937-1938 гг.) / М. Г. Станчев // Дриновський збірник – Дриновски сборник. – Харків; Софія, 2013. – Т. 6. – С. 368-417.

55. Станчев М. Г. Болгарское население Приазовья за последние 150 лет : (стат. обзор) / М. Г. Станчев // IV Приазовський болгаристичний семінар: матеріали міжнар. наук. конф. – Мелітополь; Велико-Тирново, 2012. – С. 133-159.
56. Станчев М. Г. Болгары в Российской империи, СССР, странах Балтии и СНГ (1711–2006): Статистический сборник / М. Г. Станчев. – София, 2009. – Т. 1. – 618 с.
57. Станчев М. Г. Серый кардинал (о родоначальнике атомной и водородной бомб в СССР Н. А. Дмитриеве) / М. Г. Станчев // България: метрополия и диаспора. Сборник по случай 65 годишнина на проф. Н. Н. Червенков. Кишинев: SSB, 2013. – С. 339-347.
58. Станчев М. Г. Этнические образы В. Н. Каразина в источниках и историографии / М. Г. Станчев // В. Н. Каразин. Диалози у часі й просторі. Дослідження і матеріали. – Харків, 2015. – С. 248-247.
59. Станчев М. Г., Канистратенко Н. Н. Г. И. Чернявский – ученый, педагог, исследователь / М. Г. Станчев, Н. Н. Канистратенко // Дриновський збірник. – Т. 5. – Харків-Софія. – Акад. вид-во ім. М. Дринова, 2012. – С. 471-475.
60. Станчев М. Г., Страшнюк С. Ю. Харьковская болгаристика в 1991-2013 гг.: итоги / М. Г. Станчев, С. Ю. Страшнюк // Бесарабските българи: история, култура, език / Ин-т за култ. насл. към Акад. на науките на Молд., Науч. Дружество на българистите в Респ. Молд.; ред. кол.: Н. Червенков, И. Думиника (и др.). – Кишинев: Lexon-Plus, 2014. – С. 336-352.
61. Станчев М., Страшнюк С. Център по българистика и балкански изследвания «Марин Дринов» – резултати на дейността / М. Станчев, С. Страшнюк // Списание на БАН. – 2008. – № 6. – С. 85-89.
62. Страшнюк С. Дейността на Центъра по българистика и балкански изследвания «Марин Дринов» по координация на научните проучвания в Украйна // Списание на БАН. – 2010. – № 5. – С. 4-7.
63. Страшнюк С. Ю. Василь Каразин та Перше сръбське повстання 1804–1813 рр. / С. Ю. Страшнюк // В. Н. Каразин. Диалози у часі й просторі. Дослідження і матеріали. – Харків, 2015. – С. 28-247.
64. Страшнюк С. Ю. Долгая дорога к Alma mater / С. Ю. Страшнюк // Михаил Георгиевич Станчев – профессор Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина (к 60-летию со дня рождения): библиографический указатель / сост.: С. Ю. Страшнюк, Г. И. Чернявский; библиограф. ред. О. С. Журавлева. – Харьков: ХНУ им. В. Н. Каразина, 2013. – С. 3-11.
65. Страшнюк С. Ю. Опыт за възраждане на българските училища в Украйна в края на 50-те години на ХХ в. [За писмата на И. И. Мещеряков до Н. С. Хрущов и техните последствия] / С. Ю. Страшнюк // Българите в Северното Причерноморие: изследвания и материали. – Велико Търново, 1996. – Т. 5. – С. 399-418.
66. Страшнюк С. Ю. Организационное оформление политической оппозиции режиму Т. Живкова в Болгарии (1988–1989 гг.) / С. Ю. Страшнюк // Тоталитаризм и анти тоталитарные движения в Болгарии, СССР и других странах Восточной Европы (20-80-е годы ХХ века): Материалы международной научной конференции, Харьков, 21-23 сентября 1993. – Харьков, 1995. – Т. 2. – С. 225-237.

67. *Страшнюк С. Ю.* Під тиском Тіто та диктатом Сталіна: як у Болгарії з'явилася «македонська національна меншина» / С. Ю. Страшнюк // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – № 965. – Серія «Історія». – Вип. 43. – Харків, 2011. – С. 171-180.
68. *Страшнюк С. Ю.* Сербське підґрунтя Харківського університету: Атанасіє Стойкович / С. Ю. Страшнюк // Українсько-сербський збірник УКРАС: Історія. Культура. Мистецтво. – 2010. – Вип. 1 (4). – С. 14-37.
69. *Страшнюк С. Ю., Широкоград Є. С.* Точка відліку академіка Ізмаїла Срезневського (з нагоди 200-річчя від дня народження) / С. Ю. Страшнюк, Є. С. Широкоград // Ізмаїл Іванович Срезневський (до 200-річчя від дня народження): Біобібліографічний показник. – Харків, 2012. – С. 4-13.
70. *Турков В. В.* Политика России по переселению и обустройству бессарабских болгар на Южноукраинских землях: Дис. ... канд. ист. наук / В. В. Турков. – Харьков, 1996. – 169 с.
71. *Ченчик Д. В.* Идея объединенной Европы и поиск путей ее реализации в 1945–1952 гг.: Дис. ... канд. ист. наук / Д. В. Ченчик. – Харьков, 2007. – 247 с.
72. *Ченчик Д. В.* Становление европейских федералистских движений в 1945–1947 гг. / Д. В. Ченчик // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2008. – № 816. – Серія «Історія». – Вип. 40. – С. 300-310.
73. *Чернявський Г., Станчев М., Тортика (Лобанова) М.* Жизненный путь Христиана Раковского. Европеизм и большевизм: неоконченная дуэль / Г. Чернявський, М. Станчев, М. Тортика (Лобанова). – Москва: ЗАО изд-во Центрполиграф, 2014. – 557 с.
74. *Чернявський Л. С.* Международное профсоюзное движение и «План Маршалла» / Л. С. Чернявський // Вісник Харківського національного університету. – 2010. – № 816. – Серія «Історія». – Вип. 40. – С. 310–322; Чернявський Л. С. СВАГ, советские профсоюзы и проблемы единства Германии (1945–1949 гг.) / Л. С. Чернявський // Вісник Харківського національного університету. – № 852. – Серія «Історія». – Вип. 41. – С. 248-259.
75. *Чернявський Л. С.* Политика ВЦСПС в отношении профсоюзного движения Финляндии (1944–1959 гг.) / Л. С. Чернявський // Вісник Харківського національного університету. – № 908. – Серія «Історія». – Вип. 42. – С. 248-259.
76. *Чернявський Л. С.* Радянські профспілки та Міжнародна організація праці: проблема взаємовідносин (1919–1953 рр.) / Л. С. Чернявський // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – 2008. – № 2. – С. 8-14.
77. *Чижов А. П.* Вклад российской политической эмиграции в национальное возрождение Болгарии (80–90-е гг. XIX в.) / А. П. Чижов // Дриновський збірник – Дриновски сборник. – Харків – Софія, 2009. – Т. 3. – С. 186-194.
78. *Чижов А. П.* Деятельность российского департамента полиции в Болгарии (конец XIX – начало XX в.) / А. П. Чижов // Дриновський збірник – Дриновски сборник. – Харків – Софія, 2008. – Т. 2. – С. 195-201.
79. *Чижов А. П.* Политический состав российской эмиграции в Болгарии (последняя четверть XIX – начало XX в.) / А. П. Чижов // Университетски четения и изследованя по български история. – София, 2008. – С. 157-167.

80. *Чижов А. П.* Российская народническая эмиграция в Болгарии (1878–1895 гг.) / А. П. Чижов // Болгарский ежегодник. – К., 1999. – Т. 4. – С. 51-65.
81. *Чижов А. П.* Харьковские революционеры в российской политической эмиграции в Болгарии после Русско-турецкой войны 1877–1878 гг. / А. П. Чижов // Вісник Міжнародного слов'янського університету. – 2006. – Т. 6. – № 1. – С. 17-21.
82. *Шейко В. М., Каністратенко М. М., Станчев М. Г. Г. И.* Чернявський – професор Харківської академії культури / В. М. Шейко, М. М. Каністратенко, М. Г. Станчев // Культура України. Збірник наукових праць Харківської академії культури. – Харків: ХДАК, 2012. – Вип. 38. – С. 113-122.
83. *Штан Г. В.* Польський національний рух в Російській імперії (1905–1914 рр.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук / Г. В. Штан. – Харків, 2009. – 28 с.
84. *Solomon F., Stanchev M.* Intimintate si militantism socialist in prag de razboi. Sciorile Alexandrinei Alexsandrescu (Codreanu) carte Cristian Racovski (martie-august 1916) / F. Solomon, M. Stanchev // Arshiva Moldavie. – V. (2013). Regista publicata sub egida Societatii de Studii Istorice din Romania. – Jasi. – 2014. – P. 387-422.

Миколенко Д. В. Исследования истории зарубежных стран Европы и Америки нового и новейшего времени на историческом факультете

В статье рассматриваются основные направления научных исследований новой и новейшей истории зарубежных стран Европы и Америки, представленные на историческом факультете. Автор определил факторы, которые обусловили наиболее приоритетные темы научных исканий сотрудников, а также раскрыл стратегические задания последующего развития новистики.

Ключевые слова: *новая и новейшая история, Западная Европа, Центрально-Восточная Европа, Америка, научная школа.*

Mykolenko D. V. Study of the history of foreign European and American countries of modern and contemporary at the History Department

The article analyzes the main research directions of Modern and Contemporary History of foreign countries in Europe and America that are presented at the History Department. The author identifies the factors that have caused the most priority scientific investigation themes of the employees and reveals the strategic tasks of the successive development of novistik.

Key words: *Modern and Contemporary History, Western Europe, Central and Eastern Europe, America, scientific school.*